

LA LECTURA I L'ESCRITURA COM A PLAER

per RAMON BASSA

Si volem que el fet de llegir i escriure sia per als nostres infants una font de plaer, que hi prenguin gust i afecció, només ho aconseguirem donant-los la paraula. Ara bé, darrera aquesta expressió "donar la paraula" s'amaguen o s'inclouen moltes de cares d'un mateix prisma, és a dir, cal que hi hagi a la classe un clima agradable, que permeti que l'infant s'expressi, cal que se l'estimuli, que se'l respecti, i sobre tot que se li tengui confiança. I això, per una mala organització i un desencertat plantejament de l'escola, no sempre succeeix.

La preocupació per trobar una utilitat instructiva a tot el que es fa a l'escola, per "aprofitar" el temps i ensenyar moltes de coses, per acabar el "programa" i el llibre de text d'una editorial concreta, fan que els arbres no deixen veure el bosc.

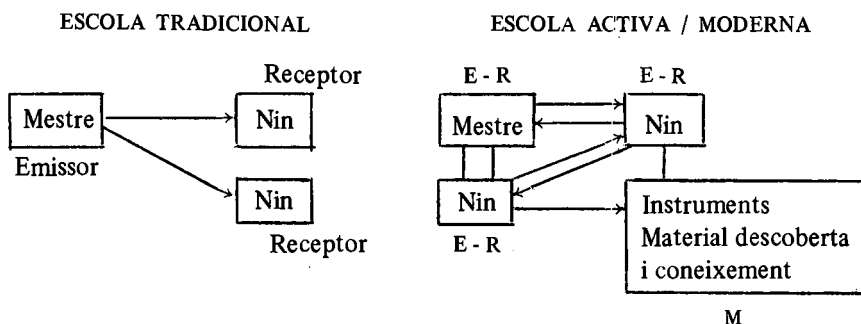
Tot aquest preàmbul anterior, el que vol, és marcar o posar l'atenció sobre la necessitat de canviar o crear un medi ric i estimulador a la classe, a l'escola, a casa —si és possible—, per tal que es produeixi *la comunicació* entre el món i l'infant, però també

entre els mateixos infants, entre els infants i la persona o persones adultes, i també, perquè no, la comunicació de l'infant amb el seu propi jo, amb les seves pròpies fantasies, desigs, temors, etc.

Sense un *clima de comunicació* la tasca d'aprendre a llegir i escriure perd un dels seus pilars fonamentals ja que tallam l'expressió, ens allunyam dels fets que relacionen l'infant amb la vida quotidiana i dificultam enormement la comprensió. Parlam, escoltam, llegim, escrivim, perquè tenim alguna cosa a dir i a escoltar.

Per això s'ha criticat la forçada passivitat dels infants a l'escola tradicional, aquells nins i nines, quietes i muts, només escoltant la veu del mestre/a sense possibilitats d'intervenir o parlar. A l'escola nova, activa o moderna —com volgueu—, no és el mestre només qui dona missatges o emet, sinó que es procura establir uns tipus d'activitats que incitin l'infant a parlar, a escriure, a dibuixar, a expressar-se, a conèixer coses noves, etc.

Gràficament ho representariem així:

Dins els moviments educatius renovadors sempre ha estat present aquest intent d'afavorir i facilitar l'activitat i la comunicació de l'infant amb les coses, així: el punt 14 de les Escoles Noves deia: "L'Escola nova recorre a l'activitat personal del nin"; la invariante 24 de C. Freinet: "La vida nova de l'Escola suposa la cooperació escolar, és a dir, la gestió pels usuaris, incloent-hi l'educador, de la vida i del treball escolar"; les aportacions del psicòleg H. Wallon referents al fet que l'acció precedeix el pensament; la pedagogia Institucional a França; el Moviment Cooperatiu a Itàlia; la incorporació a l'escola de les teories de Freud, C. R. Rogers, etc.¹

DESPERTAR L'AFECCIÓ DEL MÉS PETITS A LA LECTURA I A ESCRIURE

D'aquest clima afavoridor de la comunicació, sorgiran, per tant, unes activitats que desenrotllin el llenguatge oral i l'expressió: els contes, les anècdotes quotidianes, les cançons, les representacions o escenificacions, els dibuixos, les sortides, el parlar, etc. Com ens assenyala Pullet Lassalas: "El niño habla ← escucha, y esa es la primera condición, de la otra reciprocidad constituida por el leer ↔ escribir".² D'aquesta manera es veu com totes les activitats i situacions que ajudin a la comunicació i expressió oral, estan ajudant també a l'altra camp de la llengua, al camp de la lectura i l'escriptura.³

Un bons exercicis de psicomotricitat fina, d'orientació de l'espai i en el temps, d'observació, de manipulació, de llenguatge oral, ajuden a posar unes bones bases per a la lectura i l'escriptura, ja que la lectura participa dels elements *espai* i *temps*. Es passa d'un *espai codificat* —el text escrit— a un procés de decodificació dins el *temps*, a través de la lectura silenciosa o en veu alta.

Com diu P. Lassalas: "Una cosa es que la maestra lea una historia, otra que la cuente o que nosotros se la contemos"⁴. És convenient, per tant, fer escalonadament el pas del llenguatge

ge oral i expressiu a la representació escrita, i conseqüentment a l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura. Si aquest procés llenguatge oral-lectura-escriptura, va realment unit, mitjançant la utilització de textos lliures col·lectius escrits després pel mestre/a, de textos breus adaptats al vocabulari bàsic i a les dificultats d'aprenentatge de l'infant, de poemes, cançons, embarbussament, rondalles, endevinalles, etc., s'està procedint a treballar el gust per la lectura i l'escriptura des de petits. Es converteix en un procés viu i amb una significació per als infants, condició essencial per afavorir que llegir i escriure sigui un plaer.

El mestre Jaume Albertí explica molt gràficament aquest procés d'unió entre el llibre i el nin mitjançant un clima afectiu agradable: "Els primers llibres infantils són els pares. El nin assegut damunt els genolls dels majors, es complau a escoltar les rondalles que el transporten al món de la fantasia. Després, aquests mateixos

infants, amb els seus primers llibres d'esplai a la mà, demanaran al pare o a la mare que els expliqui les imatges o que facin la lectura de l'escrit que ells encara no saben interpretar. En els primers anys del nin, el llibre és una anella entre ell, els majors i la narració oral".⁵

En una paraula hem de captar i rebre l'infant en la seva totalitat com a persona.

DEL LLENGUATGE ORAL ALS ESCRITS D'INFANTS

El pas del llenguatge oral al món de l'escriptura, és un pas molt delicat i complex. Sovint ens oblidam que és un pas cultural, i que la Humanitat ha tardat cents de mils d'anys a arribar a conquerir les eines de l'escriptura. En canvi, els mestres i els adults en general, volem que els nins arribin a aprendre a llegir i escriure en un curs, sense entendre l'esforç que suposa als infants captar en tota la seva

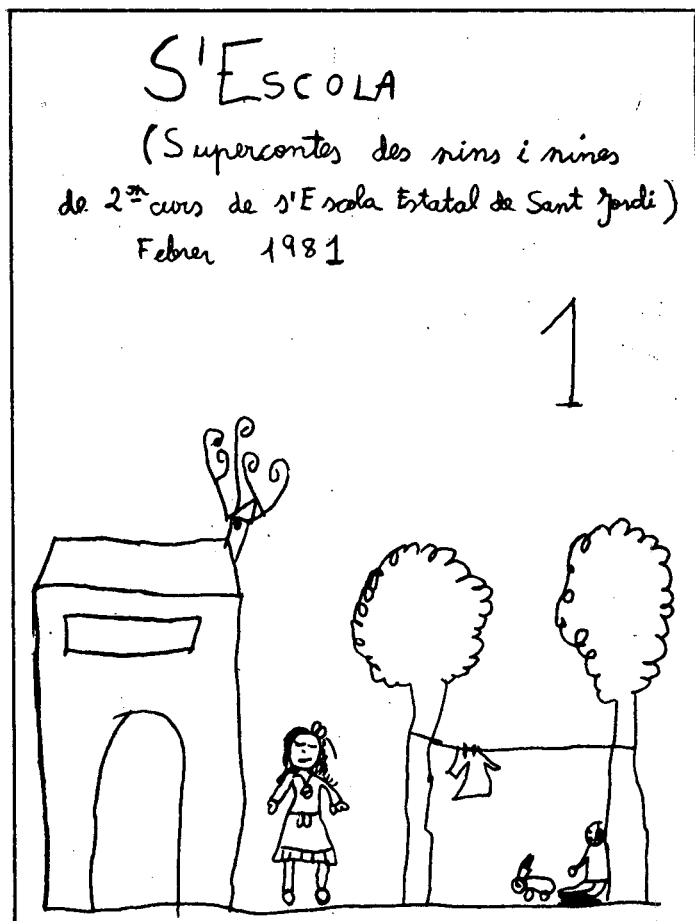
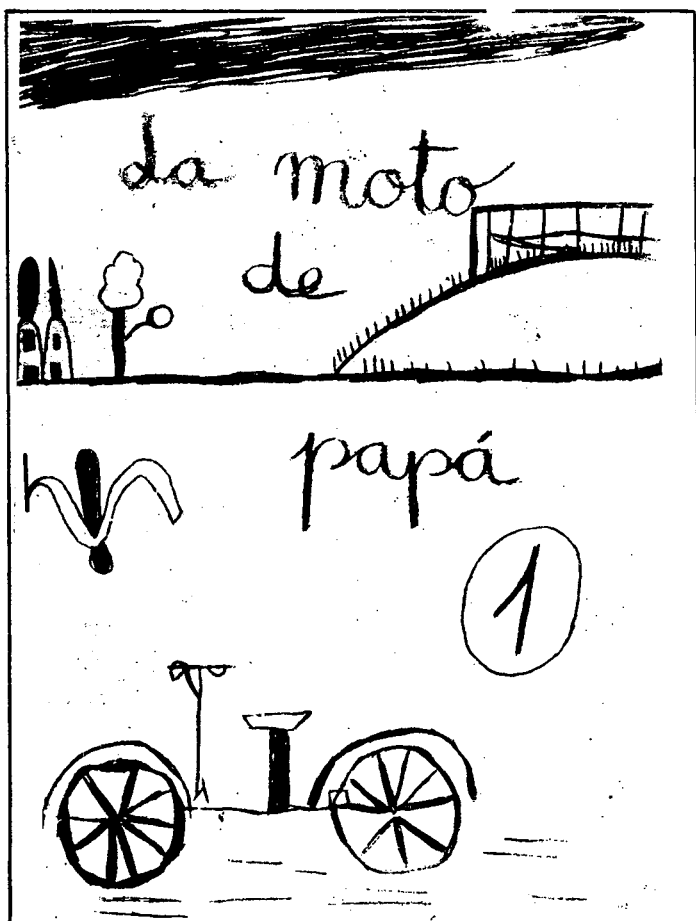
diversitat el fet que l'escriptura com diu I. J. Gelb és "un sistema de intercomunicació humana por medio de signos convencionales visibles",⁶ i que aquesta no compta amb una funció lingüística més que fa uns 5.000 anys d'antigüetat.⁷

Vull dir amb això que tan important com ensenyar a escriure a un nin/a, es fer-li entendre per a què serveix escriure, o més exactament, *posar-los en les situacions vitals i personals* perquè entenguin, desitgin o, necessitin escriure.

Una forma de posar en aquesta situació ha estat la que ha emprat l'escola al llarg del segle XX, quan ha partit de l'expressió de l'infant per passar als escrits dels infants (Decroly, A. Rubiés, el precursor a Mallorca Rufino Carpena, C. Freinet, etc...).

Per on podem començar?

Al parvulari o amb els infants petits que encara no saben escriure, tant a casa seva com a l'escola, es pot

començar *recollint les coses que ha dit l'infant* en un petit text amb una o diverses frases. Freinet diu: "Es clar que de primer seran les històries corrents entre nens petits, però que no per això deixen de ser els elements més importants de la seva vida".⁸

Aquestes frases dites per l'infant i després escrites bé a la pissarra, bé a una cartolina o un paper d'embalar blanc, amb una mida grossa de lletra, permeten establir un lligam entre l'expressió oral, i l'escriptura/lectura, i després amb el llibre.

Si aquestes frases les escrivim a un paper o cartolina més petit, tamany foli o un poc més gros o més petit segons l'edat dels lectors, i s'acompanyen del dibuix del que diu el text, o viceversa, si es parteix del dibuix de l'infant per arribar a escriure una frase sobre el que hi ha expressat, i després les cosim o anellam, tendrem el primer llibre escrit amb frases o textos dels infants. A aquest tipus d'agrupació de textos, Freinet l'anomena *el llibre de vida*, i tenim el *text lliure oral recollit*.

Dels contes i les rondalles predilectes dels infants també se'n pot fer un llibre, si dibuixen els infants les escenes o situacions que més els impressionen i després oralment diuen o recorden la situació, si ja saben escriure es pot fer col·lectivament, si no pot escriure el mestre o la mestra un petit text a davall. Els infants tendran els seus llibres de contes, que es podran guardar a la biblioteca de classe i mirar i recrear-s'hi quan vulguin després.

També es pot fer el mateix amb els contes que els infants col·lectivament o individualment, puguin contar o inventar-se.

Tot això contribueix a fer viu el fet d'escriure, de llegir i d'agafar amb un gust un llibre posteriorment.

Amb els textos escrits els nins i nines en poden fer un quadern grapat. Si s'imprimeixen amb alguna tècnica (gelatina, multicopista, limòdrag, impremta, etc.), es pot fer una col·lecció d'escrits per a cada nin i nina de la classe, que serà el primer

llibre viu de lectura o la primera revista. I si l'intercanviam amb alguna altra classe o amb una altra escola, tendrem els inicis d'un intercanvi i correspondència escolars.

Les possibles passes a seguir:

Resumint, doncs, les possibles passes a seguir per desenrotllar el gust per la lectura i l'escriptura, podrien ser:

a) *Partir i treballar el llenguatge oral en tota la seva extensió:*

Converses, *contar* i *escoltar* històries i rondalles; endevinalles; embarrussaments; cançons, etc... (Convé fer notar que el llenguatge oral no només consisteix a parlar, sinó també a educar l'oïda).

b) *Introducció del llibre d'imatges*, tant a la casa com a l'escola. *Comentar amb l'infant les imatges* i l'argument de la història.

c) *Passar a mostrar el món de l'escriptura*, a través de frases i textos de l'infant, de les lletres curtes de cançons, poemes rítmics, noms de coses, dels companys, d'animals, etc.

d) *Arribar al llibre escrit*. Procurant combinar els textos dels infants amb la introducció de llibres amb les paraules adaptades al vocabulari bàsic de l'infant, amb una lletra clara, de mida més aviat gran i amb bastant de domini de la imatge sobre el text escrit, especialment pels neoelectors. Ja que com diuen M. Mata/J. M. Cormand / M. Correig, "si bé creim que un bon aprenentatge ha de ser coronat per la confecció almenys d'un llibre individual i un de col·lectiu, que l'activitat personal del nen és el veritable fonament de l'aprenentatge i culmina amb la creativitat, no creiem que hi pugui mancar, com un aspecte d'aprenentatge, l'activitat de desxifrar el llibre que ha escrit l'autor desconegut. Desxifrar-lo des del punt de vista de la mecànica i des del punt de vista del contingut. Una cosa i l'altra poden fer-se a partir de molts pocs elements de mecànica i molts pocs elements de comprensió i creiem que cal fer-ho a mesura que es van adquirint aquests elements".⁹

CITES

¹ Per ampliar més detalladament aquestes referències, vegeu els llibres: P. JUIF / L. LEGRAND: *Grandes orientaciones de la Pedagogía Contemporánea*. Narcea, Madrid, 1980.

OLIVER, J.: *Escola i Societat. L'ensenyament a les Illes en el segle XX*. Ed. Moll. Ciutat, 1978.

² LASSALAS, Paulette: "La función del parvulario" a *El poder de leer*.

GEDISA. Barcelona 1978. Pp. 214. La traducció al català diu: "El nin parla ↔ escolta, i aqueixa és la primera condició, de l'altra reciprocitat constituïda pel llegir ↔ escriure".

³ Per a més detalls i bibliografia vegeu l'article "L'aprenentatge de la lectura i l'escriptura: ¿un problema del mestre o un problema de l'infant?" al Bolletí Informatiu de la Comissió Mixta, n.º 2. Ciutat, 1981. Pp. 19-27.

⁴ P. LASSALAS. Op. Cit. pp. 217. La traducció al català diu: "Una cosa és que la mestra llegeixi una història, una altra que la conti o que nosaltres la hi contem".

⁵ Vegeu Jaume ALBERTI: "El llibre i l'infant", al catàleg de la 2.ª exposició de llibre infantil en català. Ed. Moll / Obra Cultural Balear. Ciutat de Mallorca, 1981.

⁶ GELB, I. J.: *Historia de la escritura*. Alianza Univ. Madrid, 1976, p. 32. La traducció catalana diu: "Es un sistema d'intercomunicació humana per medi de signes convencionals visibles".

⁷ Ibidem op. ant. pp. 47.

⁸ C. FREINET: *El text lliure*. Ed. Laia B. E. M. n.º 8. Barcelona, 1972, p. 22.

⁹ MATA, M./CORMAND, J. M.ª / CORRIG, M.: *Lletra per lletra. Llibre del mestre*. Ed. La Galera. Barcelona, 1979, pp. 20.